

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 33 (1496) 19 ЖНІЎНЯ 2020 г.

Склікаць круглы стол з мэтай кансалідацыі беларускага грамадства

14 жніўня Рада беларускай інтэлігэнцыі прапанавала склікаць круглы стол з удзелам прадстаўнікоў палітычных партый, грамадскіх аўяднанняў Беларусі і ўладных структур.

На паседжанні Рады інтэлігэнцыі свае пропановы агучылі старшыня ТБМ Але́на Анісім, Міхаіл Пастухов, Уладзімір Колас і Алег Трусаў.

Старшыня Рады інтэлігэнцыі Уладзімір Колас адзначыў:

- Беларусы ў гэты гістарычны момант не ператварыліся ў натоўп, падудадны папулізму, а засталіся годнымі і свабоднымі людзьмі. Праз волю народа разбліся дзікай антычалавечна сіла, якой нахабна спрабавалі навязаць фальсіфікацыі. Высакародны, чысты парыў народа да волі і дэмакратыі натхніе Раду інтэлігэнцыі на тое, каб выпрацаўваць шляхі мірнага асэнсанага дэмакрытычнага выйсця з сітуацыі.

Міхаіл Пастухоў, былы член Канстытуцыйнага суда, дэпутат Верховнага Савета XII склікання падкрэсліў:

- Неабходна адрадзіць на Беларусі ўладу на прынцыпах законнасці, дэмакратыі і правовай чалавека. Такой асновай можа стаць Канстытуцыя 1994 года. Выбары Прэзідэнта і Парламента павінны ажыццяўляцца на аснове менавіта гэтай Канстытуцыі. Мы павінны прыцісці пэўныя перыяд да аднаўлення Канстытуцыі 1994 года. Мы памятаем досвед польскай "Салідарнасці", калі мірныя перамовы кансалідавалі грамадства.

- Мы ўсе адчулуць цяжкую сітуацыю, - сказала старшыня ТБМ **Алена Анісім**. - На выбарах у нашай арганізацыі было 650 назіральникаў. Законапаслухмяння людзі бачылі сваю задачу ў тым, каб сумленна палітыцы гласы. Але многіх сяброў нашай арганізацыі

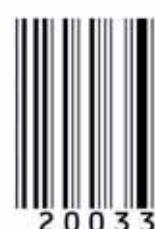

Рада інтэлігэнцыі была створана ў 2003 годзе з удзелам лідараў думкі, грамадскіх і культурных дзеячаў - Васіля Быковава, Ніла Гілевіча, Янкі Брылія, Радзіма Гарэцкага і іншых.

Першае пасяджэнне Аркамітэта спланавана на панядзелак 17 жніўня ў 13.00 на сядзібе ТБМ у Менску па вул. Румянцава, 13.

Е. Дзвінская, фота аўтара.

9 772073 703003

У Зэльве ўшанавалі народную паэтку Беларусі

15 жніўня ў Зэльве каля Свята-Троіцкай царквы, дзе знаходзіцца помнік беларускай паэткі-змагаркі, вязня сталінскіх лагераў Ларысы Геніош (1910-1983), адбылася ўрачыстасць з нагоды 110-й гадавіны з дня яе нараджэння. На мерапрыемства завіталі людзі з Гародні, Менска, Слоніма, Ліды, Баранавіч і Дзятлава. Распачаў урачыстасць паэт і журналіст Міхась Скобла, які адзначыў, што Ларыса Геніош на належным узроўні ў Беларусі яшчэ не ўшанавана і што ў розных архівах знаходзіцца сотні неапублікованых раней яе твораў. Пра паэтку і яе творчасць прыгадалі Стас

ніслаў Суднік з Ліды, Аляксей Пяткевіч з Гародні, Мікола Ганчарук з Баранавіч, Валерый Петрыкевіч з Дзятлава, протаірэй з Зэльви Георгій Субаткоўскі і іншыя ўдзельнікі свята ў Зэльве. Каля помніка Ларысы Геніош адбылася презентацыя кнігі Сяргея Чыгрына "Вяртанне да Ларысы Геніош", якая нядайна пабачыла свет у Гародні. Пра кнігу і працу над ёй распавёў прысутным

уручы Сяргей Чыгрын. Антаніна Хатэнка шчыра падзякаўала за прэмію і пазнаміла ўсіх з новымі сваімі вершамі. Аздабляў мерапрыемства бард з Ліды Сяргей Чарняк, які выканаў некалькі песень на слова Ларысы Геніош.

Альжбета Руніцкая,
Беларуское Радыё Рацыя,
Зэльва. Фота аўтара.

Нацыя, якая абудзілася і раскалоася

Шматлікія акцыі пратэсту супраць грубага ўжывання сілы ў дачыненні да нязгодных з вынікамі презідэнцкіх выбараў ускалыхнупі ўсю краіну. Паводле дадзеных Праваабарончага Цэнтра "Вясна" па ўсёй краіне за тры дні было затрымана каля 7000 чалавек, 250 чалавек было змешчана ў вайсковы шпіталь у Менску, у 10-ты шпіталь і ў бальніцу хуткай медыцынскай дапамогі са шматлікімі раненнямі і траўмамі.

Нобелеўская лаўрэатка Святлана Алексіевіч назвала напады на людзей, якія адбываюцца ў Менску ноччу 9, 10 і 11 жніўня прайвамі сатанінскай лютасці. Не адно пакаленне беларусаў, выхаване на кнігах Васіля Быкова, Алеся Адамовіча, Івана Навуменкі не можа змірыцца з фактамі зверскіх катаванняў у мірны час на нашай шматпакутнай зямлі, якая перадолела фашизм у сваіх гісторыі.

13-14 жніўня працоўныя калектывы прадпрыемстваў па ўсёй краіне выступілі супраць ўжывання грубай сілы адносна мірнага насельніцтва. На прахадную з патрабаваннямі выйшлі абуранныя працаўнікі "БелАЗ". Яны сустрэліся з дырэктарам прадпрыемства і мэрам Жодзіна. Работнікі МТЗ у Менску запатрабавалі вызваліць усіх затрыманых, спыніць гвалт, адхіліць Прэзідэнта і прызначыць новыя выбары. 14 жніўня тысячнная калонна працаўнікоў МТЗ з плакатамі "Мы не быдло, не народец, мы - работники МТЗ, нас не 20 человек, а 16.000" крочыла па праспекце Незалежнасці сталіцы да Дома ўраду. Салідарнасць, перакана-

насць і рашучасць аўядноўваюць людзей.

Да адміністрацыі з патрабаваннямі звярнуліся працаўнікі Гарадзенскага "Хімвалакна". Да мясцовых уладаў звярнуўся працоўны калектыв МСП "Белкард". Спынілі працу на некалькі гадзіні і выставілі свае патрабаванні працаўнікі Беларускай чыгункі, "Кераміна", "Нафтана".

Сталі вядомыя факты сумленных учынкаў прадстаўнікоў

розных прафесій, якія больш не згодны падпрадкоўвацца сістэме хлусні.

Вядоўца праграмы "Арсенал" на тэлеканале Беларусь-1 Уладзімір Бурко сышоў з тэлебачання і звярнуўся да вайскоўцам са звяротам, у якім ён заклікаў афіцэрў да годных паводзін. З тэлеканала Беларусь-1 сышоў таксама тэлевядоўца Яўген Перлін. Капітан міліцыі Ягор Емельянаў падаў у адстаўку, бо больш не згодны знаходзіцца ў шэрагах людзей, якія чыняць гвалт над мірным насельніцтвам. Лаўрэаты прэміі Прэзідэнта для адoranай моладзі адмовіліся ад прэміі і звания, навучэнцы гімназій пачалі вяртаць свае медалі і ўзнагароды.

12 жніўня шматлікія акцыі салідарнасці прайшлі па ўсёй краіне. У Менску дзяўчата і жанчыны, пратэстуючы супраць гвалту над іх мужамі, братамі, сынамі і кахранымі, у белых вопратках з кветкамі ў руках становіліся ў доўгія ланцугі на Плошчы Перамогі, ля будынка Філармоніі, ля станцыі метро Усход.

Да пратэсту далучыліся

дактары 1-ай клінічнай бальніцы, якія ў дзённы час выйшлі на праспект Незалежнасці, і дактары РНПЦ "Кардыялогія". Медыкі зноў праявілі сваю высокую сумленнасць і гуманнасць. Каля 50 медыцынскіх работнікаў выйшлі з плацатамі "Спыніць гвалт" да будынка Беларускага дзяржаўнага медуніверсітэта ў Пятроўшчыне. Дактары выступілі таксама ў падтрымку свайго калегі, беларускага лекара, кандыдата медыцынскіх науک, дзіцячага анестэзіолага і рэнаніматолога Андрэя Вітушкі, які быў затрыманы разам з жонкай Крысцінай.

На акцыі пратэсту выйшаў творчы калектыв з 85 супрацоўнікаў Белдзяржфілармоніі - Камерны хор і Камерны аркестр, Капэла імя Шырмы з плакатамі "Мы, беларусы, мірныя людзі". На прыступках буйнейшай сталічнай установы культуры артысты выканалі духоўны гімн Беларусі "Магутны Божа". Сталічную інтэлігенцыю падтрымалі працаўнікі Нацыянальнага гісторычнага архіва, якія таксама выйшлі на праспект Незалежнасці. Акцыю салідарнасці правялі акторы Нацыянальнага беларускага тэатра імя Я. Купалы на чале з Паўлам Лату-

шка.

У Менску многія матулі, жонкі і родныя па троє сутак не маглі адшукаць сваіх сыноў, тэлефануючы ў Ізалятар часовага

ўтримання на зав. Акрэсціна, 36 і

ў Жодзіна. Сярод іх - маці моладзевага хрысціянскага актыўіста, выкладчыка пачатковай школы Змітрапа Хведарука - Ірына Пятроўна, бацька Юрася Меляшкевіча - Віктар Рыгоравіч. З горкімі пачуццямі знайшоў свайго сына сярод затрыманых у Жодзіна гісторык і краязнавец Антон Астаповіч. У адну з начэй быў затрыманы вядомы артыст Купалаўскага тэатра Павел Харланчук. Раіса Уладзіміраўна Чудук адшукала і змагла вярнуць дадому з ІЧУ на Акрэсціна свайго трыццацігадовага сына Паўла, магістра тэалогіі. Спадарыня Раіса 10 гадоў працавала на хуткай дапамозе, а потым - у прэсавай службе Міністэрства аховы здароўя.

- Усе шкадуць аб тым, што здарылася! - кажа спадарыня Раіса,

- Медыкі настойваюць на тым,

што такіх траўмуў не павінна быць

у мірны час! Усе пытannі ў грамадстве павінны вырашаныя праз дыялог.

Шматлікія акцыі салідарнасці з беларускім народам адбыліся ў Вільні, Варшаве і Таронта.

А 16 жніўня ў Менску праўшоў шматтысячны мітынг пры-

Уладзімір Арлоў
Няўжо вы
гатовы забіць
сваю маці?

Пяты дзень мы жывем, нібы ў вусцішным крывавым сне.

Засыаем, калі ўдаецца, і прачынаемся, маочы ўваччу адно і тое ж: вакханалію гвалту, безліч збітых, а мо і забітых (яшчэ невядома, якія страшныя таямніцы хаваюць турмы і лякарні), сотні параненых, зацітуя крыёю пяцігадовую дзяўчынку, доктарку з прыстаўленым да скроні пісталетам...

Калі я быў маленькі, такій жнівецкай парою дапамагаў маме збіраць у нашым садзе яблыкі. Увечары мама цалавала мяне і пыталася: "Ці не стаміліся твае ручкі, сынок?"

Калі я вырас і прывёз маме з будаграда свае першыя вялікія гроши, яна пагладзіла мае рукі з загрубелымі сібірскімі мазаліямі, пацалавала іх і спытала: "Яны не стаміліся, сынок?"

Калі я напісаў сваю першую кнігу, мама зноў пацалавала мае рукі: "Яны не стаміліся, сынок?"

У такія хвіліны да мяне заўсёды вярталіся сілы.

У вас, маладых, азвярэльых, бязлітасных, з прадбачіў скаванымі за маскамі і шаломамі тварамі і налітымі сілай натрэніраванымі рукамі і нагамі, у вас, хто выконвае сёняня налюдскія загады, таксама ёсьць маці, і вы раней ці пазней прыйдзете ці прыедзете да іх. Магчыма, яны, як і мая мама, пагладзяць вас па руках і спытаюць: "Яны не стаміліся, сынок?"

І тады вы ўспомніце, як самааддана збівалі да паўсмерці падлеткаў, катавалі мужчынай, здзекваліся з дзяўчатаў. Вы ўспомніце, як герайчна стралілі ў бязбройных людзей і кідалі ў іх гранаты.

Што вы скажаце тым, хто нарадзіў вас, як паглядзіце ім у вочы?

Але вашыя маці ўжо ўсё ведаюць. Вашыя маці пазнавалі вас, асатанелых ад крываі, і ў бала-клавах. Я ніколі не паверу, што вашыя маці пляскалі вам у ладкі.

Вашыя маці скрэз слёзы спытаюць: "За што вы збівалі і калечылі, за што наводзілі прыцэлы на мірных людзей, якія хацелі толькі свабоды і праўды?"

Што вы зробіце тады? Будзе збіваць да паўсмерці родную маці? Напэўна, вы гатовы да гэтага.

Вы ўжо робіце гэта, збіваючы і катуючы саму Беларусь.

Яна не даруе.

13 жніўня 2020 г.

Паводле Радыё Свабода.

хільнікаў А.Р. Лукашэнкі і Марш Свабоды.

Падрыхтавала
Эла Дзвінская,
фота з сайта www.tut.by.

Да ўсталявання ўлетку 1994 года ў Рэспубліцы Беларусь прэзідэнцкага палітычнага рэжыму ў нас паслядоўна, без усялякага прымусу адбываўся такі наспелы, жаданы для народа працэс нацыянальна-культурнага адраджэння. У яго гістарычнай заканамернасці, пераможным завяршэнні мала хто сумніваўся. Найбольш адметнымі былі поспехі ва ўзрастанні сацыяльнай ролі беларускай мовы, якую стагоддзямі душылі ў царскія і савецкія часы. Пасля прыніцця 26 студзеня 1990 года самага прагрэсіўнага для ХХ стагоддзя Закона "Аб мовах у Беларускай ССР", роднае слова беларусаў пачало выключна дэмакратычным шляхам, без спеху займаць толькі для яе адной законнае на нашай зямлі месца ва ўсіх сферах грамадской дзеянасці чалавека, у т. л. і ў дзяржаўна-палітычнай.

Неадарваных ад нацыянальной глыбы людзей асабліва радаваў прыход беларускай мовы ва ўсе тыпы навучальных установ, бо гэта стварала спрыяльнія ўмовы для ўзгадавання маладых пакаленняў, быць здольнымі актыўнімі носьбітамі этнакультурных традыцый сваёй краіны. Далучаны да яе роднай мовы школьнікі настойліва прасілі бацькоў размаўляць з імі дома толькі па-беларуску і даволі часта дапамагалі дарослым выпраўляць іх памылкі. Людзі па-добрачу зайдросцілі тым, хто без запінкі карыстаўся беларускай мовай. Многія дзяржаўныя чыноўнікі замест таго, каб бавіць часля тэлевізараў, на стадыёнах, на ведвалі курсы па вывучэнні беларускай мовы, прычым за досыць

Шаноўны Прэзідэнт А. Р. Лукашэнка, агляніцеся на пройдзеное

высокую аплату. Словам, нацыянальна-культурнае адраджэнне Беларусі, сэрцем якога была, ёсьць і назаўжды застанецца яе родная мова, давала 100-працэнтную надзею на перамогу.

Гэтую так жаданую, выкліканую самім ходам развіцця беларускай нацыі надзею Вы, Аляксандр Рыгоравіч, шмат агульнага з той, якую за пасляваенныя гады праводзіла Камуністычная партыя Беларусі, прычым таксама, каб дагадзіць, выслужыцца перад Маскоўскім Крамлём. Вашия дасягненні ў разбурэнні моўнай асновы беларускай нацыі не-параўнальна больш заўажнныя, чым у камуністах. Але ў апошніх хапіла разуму, смеласці, каб ухіліцца ад адказнасці за нанесеную беларускай мове шкоду. А ўхіліся таму, што інцыдыенты прыняцце вялікай гістарычнай важнасці Закона "Аб мовах у Беларускай ССР". Аўтар гэтых радкоў ніколі не быў камуністам, але да тых, хто прычыніўся да прыняцця такога выратавальнага для беларусаў Закона, ставіцца з вялікай пашанай.

На падобнага роду крок павінны пайсці і Вы, Аляксандр Рыгоравіч, каб не застацца ў айчыннай гісторыі далакопам беларускай мовы, няшчадна загубленай майскім (1995) і лістападаўскім (1996) рэферэндумамі. На стварэнне, развіццё беларускай мовы нашаму народу спатрэблілася тысячагоддзе! Вы ж яе загубілі за 10-15 гадоў свайго прэзідэнтства!

фікацыі. Гэта страшэнная трагедыя дамоклавым мячом вісіць толькі над галавой беларусаў. Без сваёй спрадвечнай бацькоўскай мовы яны падобныя на дзяцей, адарваных ад роднай маці.

У Вашай моўнай палітыцы, Аляксандр Рыгоравіч, шмат агульнага з той, якую за пасляваенныя гады праводзіла Камуністычная партыя Беларусі, прычым таксама, каб дагадзіць, выслужыцца перад Маскоўскім Крамлём. Вашия дасягненні ў разбурэнні моўнай асновы беларускай нацыі не-параўнальна больш заўажнныя, чым у камуністах. Але ў апошніх хапіла разуму, смеласці, каб ухіліцца ад адказнасці за нанесеную беларускай мове шкоду. А ўхіліся таму, што інцыдыенты прыняцце вялікай гістарычнай важнасці Закона "Аб мовах у Беларускай ССР". Аўтар гэтых радкоў ніколі не быў камуністам, але да тых, хто прычыніўся да прыняцця такога выратавальнага для беларусаў Закона, ставіцца з вялікай пашанай.

Ужо заўтра рашуча адрачыцесь ад злачыннай практикі афіцыйнага беларуска-рускага двухмоўя. Рэкамендую грунтоўна азнаёміцца з моўнай палітыкай уладаў краін з адной карэннай нацыяй: Польшчы, Германіі, Славакіі, Францыі, Чэхіі..., каб пераканацца, што і Беларусі, як і ім, няма анікай патрэбы ў афіцыйным двухмоўі. Усякія спасылкі ў дачыненні да Беларусі на нейкія аб'екты ўніяў, ўмовы будуць беспадстаўнымі, бо іх свядома і да таго ж гвалтам стваралі для нас варожыя свецкія і духоўныя ўлады іншых краін.

Каб ад слоў перайсці да канкрэтнай справы, што так наплела, рэкамендую Вам распараціца аб правядзенні ў Менску Рэспубліканскай навукова-практичнай канферэнцыі па праблеме: "Шляхі выратавання беларускай мовы ад поўнага заняпаду і забеспечэння ёй рэальнага статусу адзінай дзяржаўнай у Рэспубліцы Беларусь." Загадзя ведаю, што для Вас гэта надзвычай цяжкае пасіхалагічнае выпрабаванне: ламаць тое, чаму прысыці больш за чвэрць стагоддзя свайго прэзідэнтства. Заўважу, што ў свеце дастаткова прыкладаў, калі ў інтэрсах справы вялікія палітыкі ішлі на карэнную перамену ўчыненых імі памылак, пралікаў.

Будучы ў гадах Вашага бацькі (ідзе мне 92-і год), маочы багаты жыццёвы досвед, з усёй

адказнасцю рэкамендую Вам адмыслі ад актыўнай палітычнай дзеянасці, каб яшчэ больш не "наламаць дроў", асабліва ў такой важнай этнаўтаральнай сферы, як нацыянальна-культурная. Вы яе незаслужана паставілі на галаву. Дайце ж магчымасць свайму пераемніку на прэзідэнцкіх выбарах паставіць яе на ногі, што, ой, як нялёгка ажыццяўіць пасля здзесненага тут пагрому.

Дарэчы, у Вас адсутнічаюць падставы хваліцца дасягненнямі і ў эканамічным развіцці краіны, павышэнні жыццёвага ўзроўню людзей. Ён ніжэй, чым ва ўсіх нашых суседзяў. Гісторыя не забываеца і на добрая, і на дрэнныя (у дадзеным выпадку загуба беларускай мовы) учынкі палітыкаў.

Ніколькі не сумніваюся, што заўтрашнія беларусы будуць любіць сучасную беларускую мову і пасля таго, як яна стане безнадзеяна мёртвай (будзь пракляты той, па чыёй волі такое злачынства адбудзеца!), як сёння мы любім, цэнім старабеларускую мову. Забыцца, зняважыць сучаную беларускую мову, г. зн., выкрасіць з нашай духоўнай спадчыны створанае Янкам Купалам, Якубам Коласам, Максімам Багдановічам, Васілём Быковым, Нілам Гілевічам, Рыгорам Барадуліным, Уладзімірам Караткевічам, Генадзем Бураўкіным... Хто не разумее гэтага, таму вялікі грэх ісці, заставаца Прэзідэнтам!

З павагай і спадзяваннем быць пачутым!

Леанід Лыч, доктар гістарычных навук, прафесар.

Фарміраванне нацыянальной самасвядомасці вучнёўскай моладзі

(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.)

"Героямі" матэрываляў, як бачна з табліцы IV, зноў жа, у асноўным, выступае інтэлігэнцыя. А вось "мужык-беларус, пан сахі і касы", пра якога так любілі пісаць класікі, адышоў у нябыт. У "Літаратуры і мастацтве" мы не сустрэлі ніводнага матэрываля, дзе б "героямі" былі рабочыя, сяляне, рамеснікі, а ў "Народнай газете" такіх матэрываляў толькі 3,3%. Аўтары абедзвюх газет аддаюць перавагу ў якасці "герояў" людзям адкуваным, таленавітым, знамітым. Яны настойліва спрабуюць данесці да чытачоў, што беларусам ёсьць кім ганарыца. Геро-

ямі нацыі, якія аказалі станоўчы ўплыў на развіццё беларускай культуры па меркаванні аўтараў, з'яўляюцца: Ф. Скарына, Я. Купала, Я. Колас, А. Багатыроў, М. Куліковіч, Я. Ясінскі, М. Агінскі, А. Куляшоў, А. Адамовіч, К. Езавітаў і некаторыя іншыя. "Герояў" многа і яны вельмі розныя - гэта і паэты, і кам-азітары, і ўдзельнікі паўстанняў, навукоўцы і г.д.

Цікавай, на наш погляд, з'яўляецца інфармацыя аб тым, што ў найбольшай меры, на думку аўтараў артыкулаў, спрыяле адраджэнню беларускай нацыянальнай культуры і фарміраванию самасвядомасці. Дадзеныя па гэтым пытанні прадстаўлены ў таб-

ліцы V.

Як бачна з табліцы V, вялікае значэнне аўтарамі публікаций надаецца такім каштоўнасцям як "гісторыя", "беларуская мова", беларускае мастацтва", "дзяржаўная падтрымка культуры". І вельмі далёка ад першага месца стаіць такая каштоўнасць як "дзяржаўная незадежнасць". У "Літаратуры і мастацтве" ёй амаль зусім не ўдзяляецца ўвагі: толькі ў 1,4% матэрываляў падкрэсліваецца, што такой каштоўнасцю з'яўляецца дзяржаўная незадежнасць. Сёння ў нашай краіне, ці то з прычыны істотных памылак у нацыянальнай-патрыятычным выхаванні (не будзем браць мінулае, дзе ўсё

нацыянальнае выкаранялася, а сёння яно дазваляеца), ці то па іншай прычыне для многіх людзей задавальненне некаторых сваіх сацыяльных патрэб стаіць на не-калькі парадкаў вышэй за права месца. Дзяржаўна-прызнаныя, што мера нацыянальной самасвядомасці народа вызначаеца яго імкненнем да дзяржаўнай незадежнасці. Чым больш выразней такое імкненне ў практичных дзеяннях людзей, тым больш высокі ўзровень іх нацыянальнай самасвядомасці. Калі ж у народа адуцічнае такое імкненне, то пад пагрозу ставіцца і рэальная магчымасць яго існавання як самабытнага этнасу. Бо гісторыя не ведае прыкладаў, каб добра жыць і квітнёу народ, які не мае ўласнай дзяржавы. Тому недастатковая ўвага дзяржаўнаму суверэнітэту, як каштоўнасці, можа дрэнна адбіцца на свядомасці студэнтаў.

Кідаецца ў очы і тое, якую нязначную ролю аўтары артыкулаў, у якіх названы каштоўнасці, надаюць актыўнасці саміх этнічных беларусаў у адраджэнні нацыянальнай культуры. Калі па-раўнацца такія фактары, як дзяржаўная падтрымка беларускай культуры ("Народная газета" - 35,7% матэрываляў, "Літаратура і мастацтва" - 17,1%) і актыўнасць

саміх этнічных беларусаў ("Народная газета" - 9,6%, "Літаратура і мастацтва" - 6,9%), то вельмі здзіўляе недаацэнка актыўнасці апошніх. Дапусцім, што дасцы дзяржаўца грошы на развіццё культуры, Вярхоўны Савет прыме адпаведныя законы, але ж ад гэтага насељніцтва рэспублікі адаразу не загаворыць на беларускай мове, не пабяжыць у тэатры, музеі, на выставы. На гэтыя грошы можна пабудаваць новыя бібліятэкі, выдаць новыя кнігі па гісторыі роднага краю і да т.п., але ж ці пойдзе ў гэтыя бібліятэкі большасць насељніцтва, (бо тыя, каму бібліятэкі патрэбны для выканання прафесійных абавязкаў, хадзілі заўсёды і ў будучым пойдуть): ці прачытаюць яны тэя кнігі па беларускай гісторыі, ці будуць ганарыца нацыянальнымі героямі, думачь аб будучым краіны - аб тым, як зрабіць яе заможнай і квітнечай? Дзяржаўная падтрымка развіцця культуры мае, на наш погляд, вялікае значэнне, але яно ў нас сёння вельмі перабольшана. Грошы і законы не могуць усяго вырашыць. У любой справе (а ў культурным адраджэнні асабліва) патрэбныя яшчэ жаданне, воля і актыўнасць людзей, і, у першую чаргу, этнічных беларусаў.

(Працяг у наст. нумары.)

Каштоўнасці адраджэння нацыянальнай культуры беларусаў і фарміравання нацыянальнай самасвядомасці (%)

Каштоўнасці	"Народная газета"	"Літаратура і мастацтва"
Гісторыя нашай краіны	32,1	27,8
Беларуская мова	30,1	29,6
Беларускае мастацтва	31,3	23,6
Дзяржаўная падтрымка культуры	35,7	17,1
Беларуская літаратура	10,8	24,5
Дзяржаўная незадежнасць	23,3	1,4
Актыўнасць саміх этнічных беларусаў	9,6	6,9
Дзяржаўная сімволіка (сцяг, гімн і г.д.)	4,9	0,9

Заява Асацыяцыі выдаўцоў рэгіянальнай прэсы "Аб'яднаныя Масмеды"

АСАЦЫЯЦІЯ ВЫДАЎЦОЎ РЭГІЯНАЛЬНай ПРЭСЫ «АБ'ЯДНАНЫЯ МАСМЕДЫ»	АССОЦІАЦІЯ ИЗДАТЕЛЕЙ РЕГІОНАЛЬНОЙ ПРЕССЫ «ОБЪЕДИНЕНИЕ МАССМЕДІА»
225406, вул. Брэсцкая, д. 224 А/4, ком.2	225406, ул. Брестская, д. 224 А/4, ком. 2
г. Баранавічы, Брэсцкая вобл., тэл. (0163) 41-70-78,	г. Баранавічы, Брестская обл., тел. (0163) 41-70-78,
Р/р № 3015511673019 ААТ "Приорбанк",	Р/с № 3015511673019 ОАО "Приорбанк"
ЦБУ 505 у г. Баранавічы, код 749	ЦБУ 505 в г. Баранавічы, код 749
УНП 290505039	УНН 290505039

13.08.2020 г.

Паважаныя партнёры, калегі і неабываючыя грамадзяне!

Прафесійная супольнасць беларускіх выдаўцоў рэгіянальнай прэсы звяртае вашу ўвагу на тое, што адбываецца ў нашай краіне за апошнія месяцы - ад пачатку прэзідэнцкай выбарчай кампаніі і ўжо чацверты дзень пасля яе правядзення:

о Уесь перыяд электаральнай кампаніі 2020 года па выбарах прэзідэнта масава парушаліся права журналістаў і СМИ. Гэта з'яўляецца грубым парушэннем свабоды слова, прынцыпаў галоснасці і адкрыласці выбарчага праграммы;

о Ужо больш за 5000 чалавек падвергліся затрыманням, пагрозам і збіванням з боку праваахоўных органаў і спецслужбаў - толькі з часу асноўнага дня галасавання 9 жніўня. Ёсьць факт ужывання табельнай зброі супраць мірнага насельніцтва.

Нас, выдаўцоў рэгіянальнай прэсы Беларусі, хвалюе не толькі лёс супрацоўнікаў, праваў журналістаў і наша прафесійная будучыня, але і лёс чытачоў, насельніцтва краіны, якая ўжо чацверты дзень жыве на грані грамадзянскай вайны. Журналісты выданняў, якія мы прадстаўляем, адстойваюць нашы канстытуцыйныя права, права насельніцтва ведаць праўду пра тое, што адбываецца ў краіне.

о Мы заклікаем улады спыніць парушэнне правоў журналістаў і СМИ, а тым больш гвалт супраць журналістаў, а таксама і грамадзян, што выказваюць прэтэнзіі мірнымі шляхамі;

о Мы заклікаем сусветную грамадскасць адреагаваць на тое, што адбываецца ў

Беларусі, падтрымаць беларускі народ усімі магчымымі способамі;
о Мы патрабуем устанаўлення і прыцягнення да адказнасці вінаватых у парушэннях правоў журналістаў і СМИ;

о Мы патрабуем вызваліць затрыманых ні ў чым не вінаватых людзей, спыніць гвалт у краіне і "разгоны-хапуны", у сутнасці генацыд мірных грамадзян, нязгодных з вынікамі выбараў. Прыцягніць да адказнасці тых, хто дазваляе гэта рабіць, і спагнаць з іх нанесеную маральную і матэрыяльную шкоду людзям і гаспадаркам рэгіёнаў;

о Мы патрабуем вызваліць усіх затрыманых журналістаў і прыцягніць да адказнасці тых, хто перашкаджае і перашкаджае ім здзяйсніць прафесійныя дзеяньні;

о Мы патрабуем забяспечыць выкананне законнасці па свабодзе доступу да інфармацыі і спыніць тэндэнцыі асвятленне падзеяў у краіне праз дзяржСМИ, паклён, навешванне "цэлікай" і распальванне нацыянальнага канфлікту.

Спіс журналістаў, што патрапілі пад рэпрэсіі за апошні час можна знайсці ў сайце БАЖ па лінку <https://baj.be/analytics/represii-suprac-zhurnalistau-u-belarusi-u-2020-godze-tablica-abnaulyaessa>. Спіс пастаянна абнаўляецца.

Па дадзеных ГА "Беларуская асацыяцыя журналістаў" /baj.by ад 13.08.20 11:59/ колькасць затрымання журнлістаў па днях выглядае наступным чынам:

9 жніўня - 24 затрыманні;

10 жніўня - 20 затрыманні;

11 жніўня - 12 затрыманні;

12 жніўня - 8 затрыманні.

Кароткая інфармацыя пра Асацыяцыю: Асацыяцыя выдаўцоў рэгіянальнай прэсы "Аб'яднаныя Масмеды" была створана ў 2009 годзе і на сённяшні дзень аб'ядноўвае 15 незалежных медыя, як аплікант, так і друкаваных, з разных рэгіёнаў Беларусі. Агульны тыраж друкаваных версій выданняў, чальцоў Асацыяцыі, перавышае 70 000 асобнікаў.

Галоўная мэта Асацыяцыі - развіццё асяроддзя, спрыяльнай для эфектыўнай працы незалежных медыяў і ўмацаванні галіны ў цэлым. Асацыяцыя фасілізуе камунікацыі і аблігі досведам паміж прыватнымі выдаўцамі, садзейнічае развіццю рынку рэгіянальных СМИ.

Наши контакты: e-mail: info@masmedyi.by.

Сайт: www.masmedyi.by.

FB: www.facebook.com/unitedmassmedia.

Яўген Гучок

Імя і сутнасць яго, нажаль, пакуль амаль нязменныя... (Аб рабстве паэма-эсэ)

(Працяг. Пач. у папяр. нумары.)

Смяяцца прадуктыўна,
Тым болей над сабой -
Не ў здольнасці раба.

Так многа ў свеце розных дзей,
Што маюць падмурак
Рабства.

Раб, хай ён нібы свабодны,
Любавацца не стане
Бяздонным небам.

Сказаць,
што раб нічога не ведае, -
Няправду сказаць;
Раб ведае, як прыстасоўвацца.

Рабства, каб між людзей
І надальш затрымацца,
Найболей
вытанчаным становіцца.

Раб любіць, калі гавораць -
Яму ў дарогу,
Але дарога для волі - не для яго.

З рабоў выходзяць
Буйныя жулікі і карупцыянеры...
Агледзіцеся наўкол!

Нямала ў свеце такіх мясцін,
Дзе б раб не імкнуўся
Не прынізіцца.

Паралюш душы...
Што гэта?
Работа.

Сёння няма тых класічных галер,
Але галеры -
Сэрца неараба.

Таму Зямля -
вар'яцкі дом у Сусвеце,
Што многае на ёй
На рабстве заснавана.

"Не хлебам адзіным
Жыве чалавек..."
Гэта ўжо не раб.

Раб купляе ў кіёску
Газету напаўсвабодную...
І азіраецца.

Пры небяспечы для свайго жыцця
Раб здольны есці
Экскрыменты.

Любяць рабы хваліцца

Узнагародамі
За работа сваё.

Для духоўнага раба
І сонца - не пасыл
Ад Творцы.

Раб не любіць сваю Радзіму...
Патрэбна спачатку быць
дрэнным грамадзянінам,
каб зрабіцца пасля добрым рабом.

Шарль Мантаск'е.

Толькі той свабодны,
хто самастойна мысліць
і не паўтарае чужых слоў,
сэнс якіх не разумее.

Бертолід Аўэрбах.

Не меней забаўна і смешна,
Назіраць, калі раб сябе
Выдае за свабоднага чалавека.

Раб-хам звяртаецца да вас на "ты",
А вы з маўчаннем ад яго
Не адыходзіце. Што гэта?

У рабскія колы ўплывовыя

Часта дарога ідзе цераз
Ложак.

Сядзіць у лайніе,
А думае, што ён на месяцы.
Хто ён? Вядома раб.

Чужыя чорныя перамогі
святкую раб,
А ўласную светлую хоць бы адну.
А яе ў яго няма.

Рабом, як прамочкай,
Можна прамакнүць
Любую мярзоту.

Іад імя Бога

Гавораць рабы

Рабам.

Хто цвердзіць
аб сваім сваяцтве з Богам?
Ці ні экзатычны гэта
Раб?

Сярод рабоў
Квітнене
Й блат.

Раб хрысціцца -
Нібы зазывае
Д'ябла.

Для раба няма
Законаў сумлення,
Замяняюць іх яму гроши,
чужыя гроши...

Тут кожную краплю раба
У сябе глыбей уціскаюць
І адначасова перадаюць іншым.

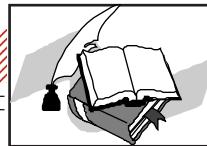
Не можа быць гасцінным раб,
Калі ён з роднай хаты
Мову роднай зямлі выганяе.

Нашчадак вырачэнцаў
роднай мовы,
Ты таксама рабом
Застаешся.

Беларускі сённяшні раб
Веданнем мовы
чужой ганарыцца,
А мова роднай зямлі - не для яго.

А як абслугоўвае раб раба?
Са злосцю, зняважліва,
Абрацліва.

Калі рабы-шпана
Гуляюць ў Беларусь,
Яны Радзіме
кісларод перакрываюць.
(Заканчэнне ў наст. нумары.)

Тамары Талерчык - 85

Актыўнай стваральніцы новай хвалі гарадзенскага ТБШ, Тамары Васільеўне Талерчык (у дзявоцтве - Падковіч), якая нарадзілася 15 жніўня 1935 года ў в. Петраплевічы Слонімскага раёна Гарадзенскай вобласці, споўнілася 85 гадоў.

У 1953 годзе Тамара Талерчык закончила СШ № 1 у Слоніме. Вышэйшую адукацыю атрымала ў Менскім інстытуце замежных мов на факультэце ангельскай мовы. Тры гады выкладала нямецкую мову ў вёсцы Шылавічы Слонімскага раёна. Працавала настаўніцай ангельскай мовы ў Карэліцкай і Наваградскай школах. З 1964 года і да выхаду на пенсію працавала ў СШ № 2 Гарадні. На пятым дзесятку гадоў Тамара Васільеўна вырашила атрымальшчэ адну вышэйшую адукацыю па роднай мове. У 1982 г. завочна скончыла Гарадзенскі ўніверсітэт беларускага аддзялення філфака.

Спадарыня Тамара нарадзілася ў шматдзетнай сям'і, дзе было сямёра дзяцей. Яна была самай малодшай. У хаце збіраліся дзеці розных узростаў, арганізоўвалі танцы, спявалі песні, рабілі тэатральныя пастаноўкі. Родныя ў хаце размаўлялі толькі па-беларуску, таму любоў да роднай мовы яна захавала з дзяцінства. У СШ № 1 у г. Слоніме (якая тады лічылася беларускай) любоў да роднай мовы заклаў і настаўнік матэматыкі і класны кіраўнік Ракевіч Мікалай Антонавіч, які толькі адзін выклалаў па-беларуску. Пад час працы ў сістэме адукацыі Тамара Васільеўна праводзіла розныя школьнія мерапрыемствы - конкурсы, тэатральныя пастаноўкі. Разам з кіраўніком тэатра спадаром Фрыдманам, настаўнікамі, бацькамі і вучнямі, яны зайнімалі прызы юных месцаў сярод школьніх тэатраў...

Напачатку 60-х гг. ХХ ст. трохі па-іншаму сустрэла спадарыню Тамару зруслікаваная Гарадня. Усё неяк прыпынілася... Вельмі балючаё было бацьшчыца дыскримінацыю роднай мовы ў абласным цэнтры. Але дзяякуючы лёсю, тут у СШ № 2 Тамара Васільеўна сустрэла заслужаную настаўніцу беларускай мовы Кулай Вольгу Піліпаўну, якая паўсюль і з усімі размаўляла толькі па-беларуску. Вучні з задавальненнем хадзілі на яе заняткі. У вольных часыні хадзілі на яе ўрокі і спадарыня Тамара. Тут

яна пажыццёвё атрымала вірус "беларусасці". Гэта падштурхнула Тамару Васільеўну, настаўніцу замежной мовы, да паступлення на беларуское аддзяленне Гарадзенскага інстытута. Пад час гарбоўскай перабудовы яна разам са сваім мужам, Аляксандрам Сямёновічам Талерчыкам, шматгадовым грамадскім актыўістам пачала актыўна ўдзельнічаць у клубе "Паходня". Сябры клуба прыбралі старыя могілкі, на "Дзяды" і Радаўніцу ўскладалі кветкі на магілы вядомых беларускіх дзеячаў. Аднаўлялі беларускія Каляды, Купалле, нацыянальныя песні, танцы, віктарыны, ўдзельнічалі ў шматлікіх вандруйках па беларускіх месцах памяці. Але ў паміж гарадзенскіх актыўістаў Тамара Талерчык застанецца найперш за стварэнне і актыўны ўдзел у ТБМ і ТБШ, папулярызацію беларускай мовы і культуры.

На першым этапе Незалежнасці Беларусі ў Гарадні намеснікам старшыні гарвыканкама быў Аляксандар Мілінкевіч. Тады, згодна з перапісам насељніцтва, працаваў нацыянальна нацыянальному складу, быў зацверджаны статус беларускіх школ. (80% - беларускія, 20% - рускія). У 1994/95 наставчальным годзе з 35 школ было 27 беларускіх. Усяго 13115 вучняў вучыліся па-беларуску. Школы былі забясьпечаны беларускімі падручнікамі. Але працэс павольнай і негвалтоўнай беларусізацыі 27 школ пачаўся ў 1994 годзе, асабліва пасля антыканстытуцыйнага рэферэндума 1995 г. пра "роўнасць беларускай і рускай мої". Гвалтам сотні беларускіх школ па ўсёй краіне пераводзіліся на рускую мову. Ужо праз год у Гарадні засталіся толькі трох беларускіх школы з 27! Колькі слёз на вачах было ў соцені бацькоў з-за немагчымасці іх дзецям вучыцца па-беларуску! Сёння, як вядома, у Гарадні няма ніводнай беларускай школы, акрамя беларускіх класаў у рускіх школах № 32 і № 34... Але, як і з адкрыццём Нацыянальнага ўніверсітэта, гэта залежыць ад палітычнай волі адной персоны і яго найбліжэйшых памагатых ідэолагаў.

У той цяжкі для беларусаў перыяд антыбеларускасці ад кіраўніка Беларусі Тамара Васільеўна разам з мужам вырашылі аўтадаць настаўніцай і выкладчыкай, якія ўжо нешта рабілі ў сваіх наставчальных установах па стрымліванні працэсу русіфікацыі

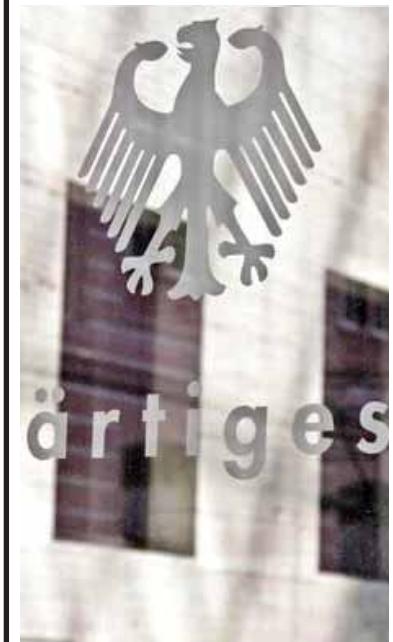
працавалі па Ленінскім раёне В. Бойка, М. Мельнікаў (стваральнік грамадскага музея В. Быкова), Л. Майсеенка, А. Талерчык, С. Іосіка, А. Пяткевіч, Т. Маліноўская, А. Астроўскі, А. Місцюкевіч, Л. Ермаловіч. Па Каstryčnickім раёне - В. Біруля, А. Прысяч (дыр. СШ № 5), С. Марозава, І. Курчукі, Г. Гапонік, В. Касіла, М. Жукевіч, М. Маркевіч, А. Смалянчук, Г. Навумай, С. Тарасава, Г. Кургун, А. Воўчак і іншыя...

Шмат часу прайшло з тых "дзеяностых", але праблема навучання на роднай мове засталася і на сёння. З пачатку 2000-х да 2010 было шмат спробаў ТБШ і ТБМ, бацькоў адкрыць хоць адзін новы беларускі клас у школе, ці беларускую групу ў садку, але аддзэлы адукацыі не хацелі, а бацькі яшчэ не моглі актыўна адстойваць свае канстытуцыйныя права і іх было нешмат. З 2010 года наступу новы грамадскі этап вяртання бацькоў іх дзяцей да роднай мовы ў школах і садках. На сёння ў дзвюх школах і трох садках Гарадні ёсьць класы і групы навучання па-беларуску. Праца, пачатая пры актыўным дзеянні сям'і Талерчыкай у сярэдзіне 90-х гадоў XX стагоддзя працягвалася. У ТБМ прыйшлі маладзейшыя людзі, якія займаюцца папулярызаціяй беларускай мовы і культуры, штошод выступаюць на бацькоўскіх сходах у навучальных установах, але валанцёраў увесь час не хапае. Стэрэйшыя актыўісты змагаюцца з набытымі хваробамі падчас сяўбы на беларускай культурнай глебе. Пачынальніца новага ТБШ Тамара Васільеўна Талерчык таксама атрымала інсульт, праз нейкі час стан яе здароўя трохі палепшаў, але 25 ліпеня 2012 года здарыўся абшырны інфаркт. Па словаах Аляксандра Сямёновіча Талерчыка медыкі рабілі ўсё магчымае, але выратаваць яе жыццё не ўдалося... Муж Тамary Аляксандар Талерчык таксама праз некаторы час адышоў у вечнасць... 25 ліпеня з'яўляецца сумным днём для беларускай культуры. У гэты дзень Беларусь страціла народнага пісьменніка У. Караткевіча (1984), Н. Арсенневу (1997), Я. Брыла (2006).

У свой апошні шлях на вечны спачын праводзіла дэмакратычна грамадскасць Гарадні спадарыню Тамару 27 ліпеня 2012 г. у дзень Незалежнасці Беларусі. У час развітання са спадарынням Тамарай гучалі щепты слова на яе адресу спачатку каля дома на вул. К. Каліноўскага, дзе скончыўся яе зямны шлях, а пазней - на могілках у Аульсе, дзе пад беларускую малітву і спевы хору "Бацькаўшчына" Тамару Васільеўну пахавалі ў родную беларускую зямельку, накрыўшы бел-чырвона-белым нацыянальным сцягам. Яна была заўсёды з вельмі надзеінай, вялікай дабрыні і ласкі мужам Аляксандрам. Узаемную любоў і спагаду Аляксандар і Тамара пранеслі праз ўсё сваё сямейнае жыццё. Ад іх, былых вяскоўцаў, сыходзіла сапрадная шляхетнасць, працавітасць і дабрыня, шчырасць і павага да бліжняга. Бадай, найважнейшае - яны былі аднадумцамі і ў любові да сваёй краіны, мовы, гісторыі і культуры. Свой творчы беларускі нацыяналізм яны неслі разам. Ад іх чалавечых адносін сыходзілі нябачныя промні светлыні. Прыгожая і цудоўная настаўніца, актыўны сябар ТБМ, шчырая патрыётка, арганізатарка новай хвалі ТБШ ў Гарадні Тамара Васільеўна надоўга застанецца ў памяці шматлікіх гарадзенцаў.

Намеснік старшыні Гарадзенскай абласной Рады ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" Альесь Крой.

**Амбасадара
Беларусі ў
Германіі
запрасілі ў МЗС
для "тэрміновай
гутаркі"**

Дзянісу Сідарэнку на сустрэчы ў міністэрстве замежных спраў Германіі растлумачылі пазіцыю ўрада ФРГ па сітуацыі ў Беларусі ў суязні з презідэнцкімі выбарамі і пратэстамі, якія пачаліся за імі.

На фоне масавых пратэстаў, якія ідуць у Беларусі пасля презідэнцкіх выбараў, беларускі амбасадар у ФРГ быў запрошаны ў чацвер, 13 жніўня, у МЗС Германіі для "тэрміновай гутаркі". Дзянісу Сідарэнку на сустрэчы была растлумачана пазіцыя ўрада ФРГ па сітуацыі ў Беларусі.

Раней у той жа дзень міністр замежных спраў Германіі Хайка Маас (Heiko Maas) выказаўся за ўзмацненне ціску на беларускія ўлады. "Зусім ясна, што гвалтоўныя дзеянні і арышты мірных дэмантрантаў (...) у Еўропе ХХI стагоддзя недапушчальны", - заяўіў ён. Ён выказаў надзею на тое, што яго калегі з краін ЕС падчас сустрэчы 14 жніўня ў Брушелі зоймуць адзіную пазіцыю.

Презідэнцкія выбары, якія адбыліся ў Беларусі 9 жніўня ўрад Германіі не лічыць сумленнымі, ні вольнымі. Яны, як заявіў афіцыйны працтаванік канцлеры Германіі Штэфен Зайберт (Steffen Seibert), "не адпавядалі нават мінімальным стандартам, мінімальным патрабаванням, якія прад'яўляюцца да дэмакратычных выбараў".

Навіны Германіі.

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумары.)

Наступная старонка паднімае іншыя праблемы, якія ў малодшых класах не развязаш: праблему старшынства, праблему кіраўніцтва. Не сакрэт, што ёсьць людзі, якія развязаюць так: калі начальнік, дык лайдак. Падобныя меркаванні можна пачуць і ад падлеткаў, і ад старшакласнікаў. Дык вось, старонка на гэтую тэму.

Гэта было ў змрочныя дні фашистыкай акупацыі. Фашисты спалілі вёску Іванаўку, забілі ні ў чым не павінных жыхароў - жансчын, старых, дзеций. Забілі за тое, што яны спачувалі партызанам. Цудам уратаваліся двое хлопчыкаў, два Іваны. Былі яны вельмі падобнымі адзін да аднаго, толькі вочы ў аднаго былі сінімі, а ў другога - чорнымі. Сели хлопчыкі ля папялішчаў і заплацалі. Потым вырашылі: трэба прабівацца праз лінію фронту, да сваіх. Будзем разам з імі ваяваць супраць фашистаў. Адпомісім. А да лініі фронту 200 кіламетраў. Пачалі думаць хлопчыкі: хто з іх будзе старшим у гэтым паходзе? Без старшага ж нельга. Ваня з чорнымі вачыма сказаў: "Я буду старшим". Ваня з сінімі вачыма падумаў і сказаў: "Добра, я буду малодшым".

Яны ішлі і шлі, не баючыся ні спякоты, ні холаду. Іх ногі былі параненыя да крыві, пачыранелія вочы балелі ад холаду, але хлопчыкі стойка пераносілі ўсе цяжкасці і нягоды. На кожным кроку іх магла напаткаць смерцю, але яны пагарджалі смерцю. Яны сталі мужскімі і адважнымі. Ваня старши стаў мужскім і адважным тому, што адчуваў: я адказваю за жыццё Вані малодшиага. А Ваня малодши стаў мужским і адважным тому, што ведаў: за мяне адказвае Ваня старши...

Чалавек становіца непераможным, калі адчувае, што ён адказвае за нечae жыццё. Чалавек становіца таксама непераможным, калі адчувае, што нехта адказвае за яго жыццё. Не бойцеся становіца старшим. I не апасайцеся быць малодшым. Галоўнае, каб вы былі чалавекам.

Гэтая старонка дае магчымасць для сур'ёзнай размовы аб tym, што такое дарослы чалавек. Дарослы чалавек - гэта той, хто ўмее за штосьці ці за кагосьці адказваць: за сябе, за справу, за іншых людзей. Гэта чалавек з пэўнай мерай адказнасці. Даставесці неяк сказаў пра аднаго з сваіх герояў: "Такія людзі асуджаны на вечнае непаўнаплацце". І ў наш час бывае так, што чалавек жыццё пражыў, да старасці дажыўся, а дарослым не стаў.

Наступная старонка дапамагае ў даволі далікатнай справе. Не кожны настаўнік валодае пэўнай доляй мужнасці і рашучасці, каб з гэтай тэмай ісці на размову да бацькоў. Вось зараз скончыў школу мой клас. З 36 выпускнікоў

12 без бацькі. Кожная трэцяя сям'я распадаецца. І праблема нарастает.

Ці можа школа тут нешта паправіць? Пакінем гэтае пытанне збоку. Але ці можа школа прыйсці міма? Ці можа яна не рэагаваць на гэта? Думаю, што не, не можа. Трэба даць магчымасць бацькам, мацяркам найперш, усвядоміць сваё становішча, каб у панцыры гора, асабістай няўдачы, у шкарлупіне гэтакай недаступнасці чалавек не забыў пра тых, хто жыве побач. Каб гэтае гора рыкаштам не стукнула дзіця, не абяздоліла яго, выклікаўши натуральную ланцуговую рэакцыю.

Наступная старонка дапамагае нам, настаўнікам, стварыць пэўныя маральнасці, эмоцыйныя накал размовы на гэтую тэму.

Каця з мамай жывуць удаваіх. Каціна мама вечна ў клопатах - то бляізу памыць, то абедзгатаваць раницай, каб на працу паспець... Рэдка ўсміхаецца мама. Баіца распыштаўца Каця, што ў мамы на душы, хаяча часта бачыла яе сумнай.

Аднойчы ў выходны дзень выдалася вольная часіна, і мама сказала: "Кацюня, давай пойдзем у поле". "Ахіба і сёння на працу?" - здзівілася Каця. "Не... проста пойдзем... адпачываць". Каця не паверыла сваім вушам: няўжо яны пойдуть у поле проста так, адпачываць. Дзяўчынка нібыта на крылах ляцела. Яна рвала палявыя кветкі і давала маме, а тая сплятала вянок. Пачуўши спеў жаваронка, спыніліся і дойга слухалі песні шэршнікай птушкі. На вузкай сцяжынцы каля пшанічнага поля Каця з мамай сели. Перад імі расцілаўся шырокі стэп. Мама ціха запела: "Ой, у полі вітер віе, а жытко половине, а козак дывчыну та вірненку любіць, а сказаў не посмі..."

Каця слухала песню, стаўшы дыханне. Калі мама змоўкла і, паглядзеўши на Кацю, усміхнулася, дзяўчынка сказала: "Мама, я не ведала, што ты так спяваш... Якая ж ты прыгожая, мама!" І заплакала. "Чаго ж ты плашаш, доњка?" - "Бо я не берагла цябе... Як жса я цяпер буду цябе берагчы..."

Вось сцэнка, выхапленая з жыцця. Мы такіх сцэнак маглі бачыць нямала, бачылі, але не здзяўжалі. А ён, чалавек з нейкім асабільным псіхічным складам, не прайшоў міма, падняў і прынёс нам: глядзіце, вось дастатково было мацеры паказаць адну грань сваёй духоўнасці, свайго даравання, як у дзіцяці ўзнікла натуральнае жаданне берагчы маці, дапамагаць ёй.

Кожная маці хоча, каб дзеці яе і паважалі, і любілі, і бераглі, - без гэтага, мабыць, не бывае бацькоў, не бывае сям'і. А за што ўвогуле берагчы, за што любіць, калі прыгажосць мамінай душы схаваная ад дзіцяці?

Гэтая старонка заўсёды мае працяг, бо яна выклікае ў бацькоў жаданне падзяліцца сваім раздумам, жаданне расказаць пра дзіця тое, чаго не ведае настаўнік.

Васіль Сухамлінскі: стварэнне чалавека

(Да 50-й гадавіны памяці пра Настаўніка)

Іншымі словамі, старонкі В. Сухамлінскага дапамагаюць пранікненню школы, настаўніка ў сям'ю, у ту ячайку грамадства, якая для старонінга вока закрыта наглуха. Чужая сям'я - пашёмкі! Часцей мы заўважаем непаладкі ў сям'і, калі схаваць іх ужо немагчыма. Тады і пачынаем неяк уздзейнічаць. А гэтыя старонкі дапамагаюць заўважыць такое раней і прыняць некаторыя прафілактычныя меры.

Старонкі В. Сухамлінскага дапамагаюць знаходзіць развязкі задач, якія не ляжаць на паверхні. Яны сутыкаюць розныя меркаванні, здареца та, што людзі разыходзяцца набударажаныя, не знайшоўши агульнапрымальнага погляду. Вось адна з таких старонак.

Пачынаецца будаўніцтва дома. Рабочыя выканалі траншею для падмурка, катлаван для кацельнай. У самым цэнтры будучага дома расло дрэва. Вішня ў квецені. Усе разумелі, што вішня даждывае апошнія дні, ужо пачынаюць класі сцены, дрэва трэба сескчы, але ні ў кога не паднімаецца рука на тое. Нехта сказаў: "Няхай сячэ Федзька." Федзька быў змрочным, маўклівым, бессардэчным чалавекам. Два гады таму ён кінуў жонку з трывалай дзецьмі і ні разу не праведаў іх. Федзька пачуў сваё імя і спыталі прараба: "А колікі за плаціць?"

Калі Федзька ссякаў вішню, усе слышлі з будаўнічай пляцоўкі. У кожнага знайшлася справа недзе ў іншым месцы. Пасля гэтага ўсе пазбягали супстрэч і размоваў з Федзькам. "Ды што ж гэта такое? - не мог ён даразумецца. - Усё адно нехта павінен быў сескчы дрэва". Усе разумелі, што гэта сапраўды так, але ўсе пагарджалі Федзькам.

Свайм вучням я прапаную даць ацэнку таму, што адбылося, доказнью, абрэзаную ацэнку дзеянням будаўнікаў. Няхай кожны з вас зараз уяўіць сябе на месцы маіх шасцікласнікаў і пасправе выказацца.

- Толькі нягоднік можа падняць руку на прыгажосць. Гэта бачна з таго, што ён пакінуў жонку з трывалай дзецьмі.

Вось такая ацэнка. А вось другая, калі ласка.

- Ужо само стаўленне іншых людзей да яго паказае, чаму ён стаў такім, чаму ён змог пакінуць сям'ю. Даручэнне сескчы вішню - лагічны працяг таго гэтаўлення.

- Людзі, якія даручылі Федзьку сескчы вішню, вырашылі зрабіць непрыемнае чужымі рукамі. Знайшлі, так бы мовіць, казла адпушчэння. Гэта ж можна было і лесаваннем вырашыць.

(У зале смех.)

- А я лічу, што будаўнікі

дзеянічалі правільна. Яны зладзілі Федзьку своеасаблівым іспытам: ці засталося ў яго душы штосьці ча-лавечка? І калі б ён адмовіўся, яго, магчыма, крху запаважалі. Але ён не адмовіўся...

- Ясна. Але ѿявім на хвілінку: а раптам ён гэта з выклікам сказаў: "Колькі заплоціце?" Трайкі дасце - дрэва ссяку, сотню дасце - чалавека заб'ю.

- А я хачу сказаць, што ўсяму жывому ўласціві клапаціцца пра сваіх дзяцей. І калі чалавек ў папярэднім жыцці адмовіўся ад дзяцей, то гэтым ён ніяк не можа выклікаць павагі да сябе.

Вось яшчэ адно бачанне. І скончым на гэтым.

Калі мы праводзім падобныя аблеркаванні з дзецьмі і калі я чую, што Федзька - нягоднік, Федзька дрэнны і да т.п., я тлумачу дзецям выраж "грукаць у адчынені дзвёры". Гэта ж ужо вядома. Кароткі тэкст дае ўяўленне пра Федзьку: змрочны, маўклівы, бессардэчны, пакінуў сям'ю, дзяцей - ён і так кепскі, ды вось яшчэ грошы ўзяў... Трэба падумаць, чаму гэта адбылося.

Натуральная ж, у шостым класе такую асацыяцыю не выклікае. А вось дзесяцікласнікі, якія чытаюць тое, чаго мы не заўсёды ведаем, аднойчы выклікалі ў мяне асацыяцыю з мапасанаўскай Пышкай [варта знайсці ў інтэрнэце і перачытаць гэту навэлу - М.Б.]. Гэта дало мне магчымасць пастаўіць пытанне: пра каго расповядзілі пра Федзьку ці не пра Федзьку, пра дрэва, пра людзей? Пряшто? На чым вартася засяродзіцца? Няўжо трэба сабраць прафсаназны сход, каб вырашыць, каму секчы дрэва? Ці лесаванне правесці па такім падлікатнам выпадку? А сітуацыя далікатная - не вельмі часта даводзіцца секчы дрэва ў горадзе. Але тут вытворчая неабходнасць. Хто гэта павінен зрабіць? Ну так, даручылі Федзьку. А што, гэтае даручэнне спрыяе таму, каб ён стаў лепшым? Калі яго "штурхунулі" на гэта, як сказаў міне ў той установе, пра якую я тут упамінаў, тады чаму ад яго ўсе адварнуліся? Ці такі ён прапашчы? "Ён не мог даразумецца..." Гэта не тое, што не разумеў, гэта глыбей. Тут і адценне аблурэння і раздражненне: усё адно камусыці трэба было секчы дрэва! Усе разумелі, што гэта сапраўды так, але ўсё адно ўсе пагаджаць Федзькам. А магчыма, мы павінны пагаджаць тымі, хто "штурхунул", а потым адварнуўся? Як скажаў міне ў лячобным прафілакторы, захадзіцца застацца "чысцен'кі".

Як бачыце, тут адназначна адказу няма. Гэтая старонка можа абліяроўвацца і ў вытворчым калектыве, і ў сям'і, і на ўроку. Я бачу ў гэтай старонцы цэлы ўрок, урок-дysп. Перанясіце яе ў свою школу - і вы пачуце, як гавораць, як думаюць, як аргументуюць вашы дзеці. А паколькі кожны

будзе выказвацца ад сябе, гэта і стане сродкам самавыражэння, дзеля чаго, як мне здаецца, і задумана такая ўстанова, як школа. Калі ён будзе толькі падзялкі і цёткі ў вучэбных дапаможніках, асобай не вырасце. А потым, даючы ацэнку каму-небудзь, чалавек вольна ці навольна прымервае яе да сябе: а як зрабіў бы я? І ён адстойвае сваю ацэнку, вусна ці пісьмова, і гэта служыць нейкім маральнасцым абавязкам, які агучаны перад класам, перад настаўнікам, што нашмат больш каштоўна, чым той ж абавязак, выказаны іншым спосабам.

А вось наступная старонка.

Два браты захацелі яблыкай з чужога сада. Забраліся ў сад, залезлі на самы верх яблыні, ядуць - і так гэтыя яблыкі здаюцца ім смачнымі, што аж заўжыліся ад задавальнення. І не заўжыліся, як пад яблынай апнуўся гаспадар. Убачыў дзяцей і кажа: "Чаго ж вы забраліся наверх? Там галінкі тонкія, крохкія - яшчэ сарвецеся, пакалечыцца. Спускайцеся ўніз, рвіце і ешце ў задавальненне." Присаромленыя, прыціхлыя хлопчыкі злезлі з дрэва і сарвалі па яблыку з ніжняй галінкі. Але яны падаліся ім настолькі кіслымі, што аж зажмырыліся ад аскоміны.

Аповяд называеца "Чаму яблыкі сталі кіслымі?" Дзяўчынка піша: "Спачатку дзеці елі яблыкі, якія бліжэй да сонца. Яны паспелі хутчэй, таму і былі салодкімі. А яблыкі знизу, закрытыя лісцем, яшчэ не даспелі, таму былі кіслымі." З пункту погляду батанікі дзіця адказала на "выдатна", а з пункту погляду маралі - на "нуль". Нікага маральнасцага бачання, почуту. Не пачула слоў "присаромленыя, прыціхлы", не падумала, што гаспадар мог неяк інакш зреагаваць. Ужо зразумела: з дзіцём не ўсё ў парадку, д

З гісторыі змагання за Беларускі нацыянальны ўніверсітэт

Змаганне за існаванне Нацыянальнага ўніверсітэта мае даўнюю гісторыю. Пачалася яна прыкладна ў 1997 годзе, калі пасля рэфэрэндуму 1995 г. гэтае пытанне першым падняў Юры Хадыка і яго падтрымала ТБМ.

Зараз я пратаную вам азнаёміцу з майм інтэрв'ю ў газете "Чырвонае змена" ад 15 жніўня 2000 г. і думкай на гэты контагачаснага міністра адукацыі Васіля Стражава.

Прайшло роўна 20 год, а проблема засталася. Цяжка, ой, цяжка нам ісці да Беларусі, але мы ідзём.

Алег Трусаў,
ганаравы старшыня ТБМ.

Мова павінна быць мэтай, а не гвалтам

Беларускі нацыянальны ўніверсітэт: мара ці рэальнасць?

Пра тое, што беларуская мова ў нашай краіне - пытанне палітычнае, так інакі мы ўзгадваєм усюды, пачынаючи ад сямейнай кухні і заканчваючи кабінетам чыноўніка. Так склалася, што з палітыкай волія-ніяволія звязваюць і стварэнне Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта (БНУ). Камусыці магчымасць адкрыцца гэтай вышэйшай навучальнай установы з выключна беларускай мовай навучання падабаецца, камусыці - не. Аднак зараз, мабыць, упершыню за доўгі час існавання гэтай ідзі пра яе загаварылі больш сур'ёзна. Пацвярдженне таго - з'яўленне Праекта Канцэпцыі стварэння Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта, які быў надрукаваны ў такіх дзяржаўных і недзяржаўных выданнях, як "Наша слова", "Пагоня", "Рабочы", "Беларуская маладёжная", "Звязда", "Літаратура і мастацтва", "Народная воля". Але найбольш важнай і, ішчыра кажучы, некалькі нечаканай падзеяй стала пратанова Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны (ТБМ) - аўтара ідзі БНУ - абмеркаваць пытанне яго адкрыцца на адной з супстрэч удзельнікаў грамадска-палітычнага дыялогу. Што з гэтага адрымаеца - пакажа час. А пакуль мы вырашилі пагутарыць з чалавекам, які мае да гэтай проблеме непасрэдна дачыненне, - старшынём Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны Алегам Анатольевічам ТРУСАВЫМ.

- Ідэя стварэння вышэйшай навучальнай установы, у якой навучанне і справаводства вяліся б толькі на беларускай мове, - распавядае наш суразмоўца, - узімка ў нас амаль трох гады таму. Праз некаторы час да ТБМ далучыліся Таварыства беларускай школы і Нацыянальны навукова-асветніцкі цэнтр імя Ф. Скарыны. Восенню мінулага года ўтварылася спецыяльная ініцыятыўная група, якая нарадзіла распрацавала праект статута БНУ. Сёння мяркуеца, што ўніверсітэт будзе мець філіялы ў беларускіх гарадах, насељніцтва якіх складае больш за 100 тысяч жыхароў і дзе адсунічаюць іншыя вышэйшыя навучальныя ўстановы. Перш за ёсць - у Лідзе, Оршы, Пінску, Бабруйску.

У Беларускім нацыянальнім універсітэце плануеца стварыць шэсць факультэтаў - фізіка-матэматычны; юрыдычны з аддзяленнямі міжнароднага, грамадзянскага і адміністрацыйнага права; філософскі, на якім папярэдне будуць навучаць студэнтаў па трох спецыяльнасцях - сацыялагії, культуралогіі і тэалогіі. Таксама павінны быць створаны прыродазнаўчы і гісторыка-лінгвістычны факультэты. Апошні, акрамя гісторычнага і музейна-архіўнага, будзе мець і лінгвістычнае аддзяленне, дзе збираюцца рыхтаваць прафесійных перакладчыкаў, літаратурных крытыкаў, журналістаў, рэдактараў і спецыялістаў выдавецкай справы. Шосты, эканамічны, факультэт будзе мець кафедру дэмографіі, бо на Беларусі апошнім часам вельмі востра адчува-

атрымаў, або мірыся з разнастайнымі, у тым ліку і псіхалагічнымі, цяжкасцямі, паступішы ў абразную вышэйшую навучальную ўстанову. Трэцяга не дадзена. Таму, відавочна, неабходнасць у стварэнні БНУ ужо наспела.

- Алег Анатольевіч, у адносінах да Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта вычаста ўжываеце наступныя азначэнні: новая беларуская навучальная ўстанова єўрапейскага тыпу, элітны ўніверсітэт. Што прынцыпова новага чакае нас у ім?

- Змешаная єўрапейская-амерыканская мадэль атрымання вышэйшай адукацыі. Галоўнай яе асаблівасцю з'яўляецца дзесяцібалльная сістэма ацэнкі ведаю і прынцып акадэмічнай свабоды. Апошні прадугледжвае, што студэнт сам вырашае, хадзіць яму на заняткі ці не, аднак пры ўсім гэтым залікі ці экзамены ён павінен здаваць своечасова. "Нездавальненія" азначае для яго выключэнне, але праз год студэнт-гаротнік зноў можа вярнуцца на той курс, які не здолеў скончыць, і такім чынам дадаць да абавязковых пяці гадоў навучання ва ўніверсітэце яшчэ адзін. Выкладанне на беларускай мове будуць весці лепшыя навукоўцы нашай краіны і замежжа. Ужо зараз у нас маеца база дадзеных на больш за 100 патэнціяльных выкладчыкаў, якія ў любы момант гатовы прыйсці працаўцаў у БНУ. Сярод іх - каля 30 беларусаў, што жывуць за мяжой і працујуць у знакамітых ўніверсітэтах Расіі, Польшчы, Англіі, Швейцарыі... Ёсць і навукоўцы іншых нацыянальнасцей, што выдатна валодаюць беларускай мовай. У далейшым мяркуем наладзіць конкурсны адбор выкладчыкаў, галоўнымі патрабаваннямі да якіх стануць прафесіяналізм, цудоўнае валоданне беларускай мовай і ўжыванне яе ў паўсядзённых зносінах. Жорсткі конкурс чакае і абітурыенту. Бо меркаваны ўніверсітэт зможа дадаць месца не больш як 3-3,5 тыс. студэнтаў. Такая малая іх колькасць абумоўлена як фінансавым бокам справы, так і тым, што рыхтаваць у БНУ будуць будучых навукоўцаў і кіруючых кадры ў галіне палітыкі, культуры, адукацыі і гаспадаркі - нацыянальную эліту. А яна проста не можа быць шматлікай.

- Аднак ходзяць чуткі, што ўжо зараз ТБМ збірае подпісы студэнтаў, якія гатовы перайсці вучыцца ў БНУ...

- Гэта не зусім так. Зразумела, да нас паступаюць падобныя просьбы ад студэнтаў розных ВНУ. Аднак нават пры жаданні мы не зможем прыняць іх усіх: розніца ў навучальных праграмах не пакідае іншага варыянту. Праўда, для некаторых асабліва адораных студэнтаў можа быць зроблена выключчэнне, але вучыцца яны пачнуць з першага курса. Задзененая ж у папярэдніх ВНУ экзамены будуць ім заічаны. Таксама БНУ мяркуе супрацоўніцаў з адзінным у нашай краіне цалкам беларускай мовай гуманітарным ліцэем імя Якуба Коласа, і двума педкаледжамі ў Менску, лепшыя выпуск-

нікі якіх будуць аўтаматычна заплівацца ў шэрагі яго студэнтаў. Астатніх жа жадаючых паступіць у БНУ чакае звычайні конкурс сярод абитурыентаў. Такім чынам, проблем з выкладчыкамі і студэнтамі не прадбачыцца. Распрацоўваюцца і навучальныя праграмы, спонсары гатовы ўжо ў бліжэйшы час выдаць 20 падручнікаў, кожны накладам у 299 асобнікаў. Справа, як кажуць, за "малым" - вырашыць пытанне аб стварэнні БНУ палітычна.

- Наколькі вядома, дагэтуль улады не звярталі асаблівой увагі на гэту праблему...

- Часам ствараецца ўражанне, што чыноўнікі баяцца сустрэцца і пагутарыць з намі, бо добра ведаюць, што паводле перапису насельніцтва, у 1999 годзе 85,6 процэнта грамадзян Беларусі назвалі сваі родны мовай беларускую і 41,3 процэнта призналі яе мовай паўсядзённых зносін. З гэтай прычыны некалькі дзіўнай падаеца мізэрная колькасць беларускамоўных класаў, школ, адсутнасць ВНУ, дзе б навучанне цалкам вялося на нацыянальной мове беларускага народа. Разам з тым, за стварэнне БНУ выказаліся амаль 30 тыс. грамадзян Беларусі і іншых краін. І мы рады ўжо таму, што аб праблеме беларускамоўнай ВНУ нарэшце пачалі гаварыць і на дзяржаўным узроўні. Так, 29 красавіка ў Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь адбылася нарада з прадстаўнікамі адміністрацыі Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўнівер-

сітета імя М. Танка (БДПУ), прысвечаная пытанню адкрыцця БНУ. Ніхто з ТБМ туды запрошаны не быў. Вердыкт, які вынеслі ўдзельнікі нарады, як і трэба было чакаць, адмовы. Падстава - эканамічныя цяжкасці, хоць, паводле наших падлікі, на стварэнне Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта першапачаткова дастатковая выдаткаўца паўмільёна дolarоў. Эта параўнальна невялікая сума. Узamenен нам паабязцілі перавесці на беларускую мову навучання адну з ужо існуючых ВНУ (БДУ ці БДПУ). Наколькі гэта сур'ёзна, пакуль цяжка меркаваць. Але зразумела адно: ні гэтае рашэнне, ні пранавоны стварыць БНУ шляхам рэарганізацыі (г.зн. закрыцця) адной з існуючых ВНУ, добрых вынікаў не дадуць. Бо ў той ці іншай ступені кожная з гэтых акцый азначае прымус, а мова павінна быць мэтай, а не гвалтам.

Наталля ШЧАСНАЯ.

P.S. "Мова павінна быць мэтай, а не гвалтам...". Цікава, што падобныя слова мне давялося пачуць і ад аднаго кампетэнтнага чыноўніка Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. У іх закладзе на тая "залатая сярэдзінка", якую спакон вякоў шукае чалавецтва. Шкада толькі, што "сярэдзінка" гэтая, як і любая добрая ідэя, можа служыць розным, нават супрацьлеглым мэтам. Не хачу ў гэтым нікога абвінавачваць. Толькі... Вельмі хацелася б, каб ідэя Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта не ператварылася ў адну з падстаў жорсткага супрацьстаяння.

Пасляслоўе. Ці будзе пастаўлена кропка?

Беларускі нацыянальны ўніверсітэт... Што гэта: утопія, неабходнасць, прыгожая мара або нечы ўдалы палітычны крок? Пытанне, на якое нельга забыцца, спаслаўшыся на вельмі трапную думку: "У жыцці ёсць вельмі проста. Праблемы сабе стварае чалавек сам". Не рызыкуем навязаць свой адказ на яго - вы і самі ўстане зрабіць высновы. А вось пазнаёміць вас, нашых чытачоў, з яшчэ адным меркаваннем на гэты конт прымаем за абавязак. Такім чынам... Мы папрасілі пракаменціраваць сітуацыю, якая складаецца зараз вакол ідэі Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта (БНУ), міністру адукацыі Рэспублікі Беларусь Васілю Іванавічу СТРАЖАВУ.

- Перш, чым разважаць над праблемай стварэння БНУ, - гаворыць наш суразмоўца, - трэба ўдачлівіць, абы чым менавіта ідзе размова. Аб магчымасці атрымліваць вышэйшую адукацыю на беларускай мове? Гэтае жаданне маладых людзей мы ў нейкай ступені можам задаволіць і сёня. Хоць, безумоўна, клапаціцца аб развіціці нацыянальнай мовы ў галіне адукацыі трэба яшчэ шмат: ствараць беларускамоўныя пльні спачатку ў класічных ўніверсітэтах, потым у іншых ВНУ... Да таго ж ужо прац год можна перавесці цалкам на

беларускую мову навучання Беларускі ўніверсітэт культуры, і зараз гэтае пытанне абміркоўваецца з прадстаўнікамі яго адміністрацыі. Толькі рабіць усе гэтыя заходы трэба паступова, па меры падрыхтоўкі выкладчыкаў і стварэння навукова-метадычнай базы.

Калі ж размова ідзе аб адкрыцці менавіта нацыянальнай ВНУ... Прабачце, але з такім выразам мы можам гаварыць толькі аб стварэнні ў межах гэтай сістэмы яшчэ адной вышэйшай навучальнай установы. Адразу паўстае пытанне: ці і патрэбна гэта?

Даць адказ цяжэй...

Праўда, на заканчэнне размовы Васіль Іванавіч упэўнена падаецаў:

- Хутка створым спецыяльную камісію па гэтым пытанні, у якую ўвойдзуть прадстаўнікі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскіх аўяднанняў, разнастайных ВНУ, навукоўцы. - I дадаў. - Ідэя развіціцца беларускай мовы і культуры - справа высакародная. Шкада толькі, што ў некаторых выпадках яна мае пад сабой палітычную падаплётку.

Наталля ШЧАСНАЯ.

Калі зазірнуць у календар, то ў ім на кожны дзень прыпадае якое-небудзь свята. Дзяржаўнае, рэлігійнае, прафесійнае, народнае, ці нават цэлы год, а то і болей аб'ядлоўшчыца святочна-юбілейнымі. Так, у гэтым годзе мы пра-даўжаем адзначаць добрымі спра-вамі трэці Год малой радзімы, сё-лета - 80-годдзе ўтварэння нашага раёна, летась - 75-годдзе Гара-дзенскай вобласці.

Амаль кожны жыхар Дзя-тлаўшчыны стараецца ў гэты час зрабіць нешта такое, каб не выгля-даць горш за іншых, каб наша ма-ляя радзіма стала прыгажэйшай, больш заможнай, лепш прыстаса-ванай да жыцця, для захавання сваёй гісторыі, культуры, трады-ций. Нехта рамантуне сваё жытло, садзіць дрэвы і кветкі, наводзіць парадак на прысадзібным участку і вуліцы, у парку, лесе ці на па-летках.

Невялікая па колькасці ра-ённая грамадская арганізацыя ТБМ (Таварыства беларускай мо-вы) не застаецца ў баку ад добрых спраў. За апошнія 4-5 гадоў нама-ганнымі сваіх сяброў ТБМ зрабіла, робіць і плануе ў далейшым пра-даўжаць справу вяртання памяці аб наших знакамітых земляках, якім было наканавана нарадзіцца, жыць, працаўца і тварыць на Дзя-тлаўшчыне, праслаўляць яе сваімі спраўамі і творамі.

Так у 2016 годзе мемарыяль-най шыльдай была пазначана хата ў вёсцы Труханавічы, у якой жыў і пісаў свае верши самабытны сялянскі паэт Нікіфар Жальба (сапраўднае імя Аляксандар Бя-

ленка). У вёсцы Зачэпічы Жукоў-шчынскага сельсавета, у самым цэнтры, дзе калісьці быў магазін і пачатковая школа, аб якой сёння згадваюць толькі пасаджаныя быльмі вучнямі і іх настаўнікам-паэтам Петrusëm Granitam (Іванам Івашэвічам) прыгожыя цяністыя клёны і думхняныя ліпы, уста-ливалі камень-валун з мемарыяль-най шыльдай. Тэкст на ёй напа-мінае вяскоўцам і праезджым, што ў гэтай лясной вёсцы ў першай палове 20 стагоддзя жылі і тварылі адразу троі паэты, простыя сялян-скія хлопцы. Змагаючыся за права беларусам звацца, яны стварылі для вяскоўца спектаклі па творах Я.

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: naszaslowa@tut.by

Шануем знакамітых землякоў

Купалы, М. Чарота, У. Галубка і іншыя беларускія аўтары. Сцнай і плядзельнай залай былі вясковыя гумны. Зачэпіцкія паэты пісалі верши на роднай мове, друкавалі іх у віленскіх беларускамоўных газетах, чытали на вясковых святах. У 1967-68 гадах мінулага стагоддзя ў Зачэпічы спецыяльна некалькі разоў прыязджаў знакаміты даследчык беларускай літаратуры, пісьменнік, прафесар Уладзімір Калеснік. Пасля шматгадзінных гутарак з Петrusëm Granitam і Ва-сілём Струменем (А. Лебедзевым), які жыў у гэты час ужо на Украіне, але кожнае лета не забываў наведваць сваіх сяброў-паэтаў у Зачэпічах, Калеснік трапіна называў Зачэпічы "гнядзом" паэтаў, бо тут пісаў свае верши і яшчэ адзін адкораны паэтычным тален-там вясковец - Герасім Прамень (Іван Пышко).

Пазней мемарыяльны до-шкай на Дзятаўшчынскім гісторыка-краязнаўчым музеі быў угана-раваны яго стваральнік і першы дырэктар, заслужаны настаўнік Беларусі Міхаіл Петрыкевіч.

шага горада, знакамітуму ваяру-палкаводцу, шчыраму абаронцу праваслаўнай веры, гетману най-вышэйшаму Вялікага Княства Лі-тоўскага Канстанціну Іванавічу Астрожскаму. Ужо пройдзены ўсе папярэднія этапы на юрдычнае права з'явіца ў Дзятаўлаве гэтаму манументу. Выбрана месца для яго, зацверджаны паля конкурас-нага адбору макет помніка, ад-крыты на збор сродкаў рахунак у банку. Наперадзе - збор сродкаў. Спадзяюся, што жыхары нашага горада і раёна з разуменнем, доб-раахвотна, згодна са сваімі ка-шалькамі адгукнутца на гэту добраю справу. Упэўнены, што сяброў ТБМ пакажуць першымі добрыя прыклад.

9 жніўня гэтага года спо-нілася 125 гадоў з дня нараджэння яшчэ аднаго нашага слáўнага зем-ляка - Ігната Сымонавіча Дварчаніна, помнік якому ўпрыгожвае гістарычны цэнтр Дзятаўлава.

За вяртанне заслужанай памяці пра гэтага чалавека, грамадска-палітычнага дзеяча, навукоўца, доктара філософіі, паэта шмат намаганняў прыкладу мой бацька, былы дырэктар музея Мі-хаіл Петрыкевіч. Яму з цяжкасцю ўдалося пераканаць тагачасных кіраўнікоў раёна і вобласці зару-чицца матэрыяльной падтрымкай мясцовага калгаса "1 Мая" і пазна-

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Людвіка Таўгень, Алег Трусаў, Дзяніс Тушынскі,
Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbt-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

пад канец таго, як аказалася, апо-шняга сумеснага сяброўскага "чаяпіція", бо сяброў хутка раз-дзяліла мяжа, старасьць ды адыход у "лепшы свет", бацька са шка-даваннем заўважыў, што не шко-дзіла б трошкі лепш упарадкаваць радзіму Ігната Дварчаніна, яго Погіры, яго родную хату. Пры гэ-тым нея неспадзявана-запытліва кінуў позірк на мяне. Далей яны абмяркоўвалі магчымасці ўша-навання ў 1995 годзе 100-х угодкаў знакамітага земляка. Але бурлівая падзеі таго часу, развал СССР, эканамічна разруха не дазволілі ім не толькі прыгожа адзначаць гэты юбілей, але і ўспомніць пра яго. Ды і малодшы з іх Уладзімір Калеснік пайшоў у вечнае жыццё, а майму бацьку пераваліла за 80.

Непрыметна праляцела яшчэ чвэрць стагоддзя. На вясну і пачатак лета гэтага года выпаў пік пандэміі. Але мы, сябры ТБМ, гэта, у першую чаргу, Леанід Мар-цукевіч, Віктар Нікіфорчык, Ме-чыслаў Якубчык, Андрэй Капітула, Фёдар Красюк, Аляксей Пет-рыкевіч ды аўтар гэтых радкоў, раз-зам з сённяшняй гаспадыніяй хаты № 33 у Погірах Надзея Лукашык і яе сынам Кастусём з усімі пера-сцярогамі, збіраючыся па тры-чатыры чалавекі, адпаведна на-шым сілам і сродкам пастараліся надаць сядзібе больш-менш пры-вабны для туристаў стан. Перад хатай усталявалі мемарыяльны камень, зрабілі прыгожую лаву для наведвальнікаў, пасадзілі туі і хосты. На шашы Дзятаўлава - Ліда замацавалі вырабленую шыльду-указальнік. Не так даўно гаспа-дары хаты зрабілі прыгожы, белага колеру, металічныя плот. Каля хаты заўсёды чыста, трава своечасова скосьваецца.

Узгадніўшы тэрміны з мяс-цовымі ўладамі, ТБМ сумесна з раёнай бібліятэкай і музеем рых-туе святочныя мерапрыемствы з нагоды 125-годдзя нашага юбіляра. На гэтае свята, якое адбудзеца 22 жніўня ў Дзятаўлаве, Погірах і За-чэпічах, запрошаны беларускія пісьменнікі, паэты, барды і спевакі з Гародні, Ліды, Слоніма, Менска і Баранавічаў.

У Дзятаўлаве святкаванне адбудзеца каля помніка Ігнату Дварчаніну з 11 да 11.45, у Погірах на надворку хаты № 33 - з 12 да 12.45. Заключная частка мерапры-емства пройдзе ў Зачэпічах каля мемарыяльнага каменя мясцо-вым паэтам з 13.15 да 14.45.

Будзем вельмі радыя ба-чыць на гэтых імпрэзах свяякоў Ігната Дварчаніна, зачэпіцкіх па-этай і Нікіфара Жальбы, а таксама ўсіх, каго цікавіць наша культура і гісторыя, жыхары Дзятаўлава, Погіраў, Зачэпічай і навакольных вёсак.

Валерый ПЕТРЫКЕВІЧ,
старшыня Дзятаўшчынскай
раённай арганізацыі
ТБМ.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 17.08.2020 г. у 17.00. Замова № 1668.

Аб'ём 2 друкаваныя аркүшы. Наклад 1200 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,65 руб., 3 мес.- 7,95 руб.
Кошт у розницу: па дамоўленасці.